

Голові спеціалізованої вченої ради Д 26.456.02 Інституту вищої освіти НАПН України доктору педагогічних наук, професору Майбороді В.К. 01014, Київ, Бастіонна, 9

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертаційне дослідження
Артемова Володимира Юрійовича «Теоретичні та методичні основи формування деонтологічної компетентності фахівців із організації захисту інформації з обмеженим доступом», представлене на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

1. Ступінь актуальності обраної теми.

Загальна глобалізація разом з позитивними ефектами приносить світу значну кількість негативних результатів. Особливо це проявляється в інформаційній сфері, де злом або пошкодження паролів, несанкціонований доступ до баз даних та хакерство стає масовим ремеслом. В результаті інформаційний простір є полем інформаційних і гібридних війн. Тому в період глобалізації особливого значення набуває захист інформації з обмеженим доступом. З цієї причини професійна підготовка, формування високого рівня відповідальності, почуття морального обов'язку у інформаційних менеджерів, аудиторів баз даних, системних адміністраторів комунікаційних мереж і просто інспекторів режимних відділів відповідних установ та підприємств стає надзвичайно важливою і відповідальною справою.

Порушена в дослідженні проблема ускладнюється ще й тим, що підготовки фахівців із організації захисту інформації з обмеженим доступом не є масовою. Вона являє собою штучний продукт системи вищої професійної освіти. Відтак це вимагає особливого підходу до процесу формування в них деонтологічної компетентності. До сьогодні практика професійної підготовки таких фахівців в Україні ще не отримала належної теоретичного та методичного вирішення.

Окрім того, Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року, Закон України «Про вищу освіту» (2014 р.) та інші державні документи окреслюють нові підходи до підготовки фахівців з вищою освітою, які передбачають модернізацію навчального процесу на основі гуманізації та гуманітаризації, формування національних і загальнолюдських цінностей на основі компетентнісного підходу до навчання тощо.

З огляду на вище викладене актуальність дисертаційного дослідження, виконаного В. Артемовим, вбачається безсумнівною.

Актуальність дослідження в дисертації викладена досить вичерпно. Мета, завдання та методи дослідження, наукова новизна й практична значимість, особистий внесок, апробація отриманих результатів сформульовані виважено та зрозуміло. Матеріали кандидатської дисертації в тексті дисертації на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук не використовувалися. Проте, в меті дослідження допущена неточність: розробці підлягають теоретичні основи порушеної проблеми, а експериментально перевіряється організаційно-методична система.

2. Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, заснована на застосуванні дисертантом широкого кола сучасних методів дослідження (ретроспективний, історико-філософський, змістовний та дефінітивний аналіз базових понять), а також на результатах розгорнутої методики експериментальних досліджень.

У першому розділі дисертант системно проаналізував вітчизняні та зарубіжні педагогічні, психологічні, навчально-методичні джерела, розглянув ретроспективу стану розробленості проблеми формування деонтологічної компетентності фахівців із організації захисту інформації з обмеженим доступом і здійснив історико-філософський, змістовний і дефінітивний аналіз базового поняття дослідження: «деонтологічна компетентність». Певний інтерес викликає спроба дисертанта запропонувати власну систему періодизації розвитку деонтології як наукового напрямку у зв'язку із класичним, некласичним та постнекласичним періодами розвитку світової науки.

Це дало йому можливість узагальнити наукові результати проведеного теоретичного дослідження, запропонувати переконливе визначення складових деонтологічної компетентності фахівців з організації захисту інформації з обмеженим доступом, аргументовано прийняти рішення про застосування онтологічного та синергетичного підходів при вирішенні порушеної проблеми.

У другому розділі дисертантом послідовно відображені етапи дослідження, аргументовано визначені теоретико-методологічні підходи до формування деонтологічної компетентності фахівців із організації захисту інформації на філософському, загальнонауковому, конкретно-науковому та технологічному рівнях. Дисертантом на основі аналізу наукових публікацій удосконалена понятійно-термінологічна база дослідження, зокрема конкретизовано поняття «деонтологічна компетентність фахівця з організації захисту інформації з обмеженим доступом», уточнено поняття «організація захисту інформації з обмеженим доступом», переконливо виконано семантичний аналіз змісту деонтологічної складової ключових компетентностей, слушно проаналізовано модальність лексем, пов'язаних з поняттями морального обов'язку і належної професійної поведінки.

Далі дисертант, спираючись на роботи О. Бермуса, Т. Грубера, У. Куайна, цілком логічно розкривав онтологічну сутність феномену

деонтологічної компетентності, запропонував і використав структурно-онтологічний підхід до виявлення деонтологічної компетентності фахівців із організації захисту інформації з обмеженим доступом.

Разом з цим, ґрунтовно виглядає пропозиція дисертанта, і ми з нею погоджуємося, пов'язувати деонтологічну компетентність фахівця не з сукупністю знань, умінь, навичок і певних психофізіологічних якостей, а з цілісним сприйняттям оточуючого світу, заснованого на обізнаності, сприйнятті цінностей і наявності професійно корисних здібностей.

У результаті проведених досліджень дисертантом цілком закономірно запропоновано синергетичний підхід як методологічну основу формування деонтологічної компетентності фахівців із організації захисту інформації з обмеженим доступом, розкрито синергетичну сутність процесів самовдосконалення, саморозвитку та самоорганізації.

У третьому розділі виходячи з мети та завдань дисертації автором розроблено концептуальні основи і принципи формування деонтологічної компетентності фахівців із організації захисту інформації з обмеженим доступом, яка полягає у дотриманні базових принципів європейської вищої освіти. З урахуванням специфіки професійної діяльності майбутніх фахівців дисертантом доказово визначена структура і зміст педагогічних умов формування деонтологічної компетентності. Під педагогічними умовами дисертант цілком правомірно розуміє обставини процесу навчання, які цілеспрямовано створюються для формування мотивації тих, хто навчається, до самовдосконалення, взаємосприйняття, підтримки, довіри, прагнення до професійного самоствердження. Педагогічні умови за твердженням автора мають передбачати використання варіативних форм і методів організації навчання.

В основу формування змісту педагогічних умов автором цілком логічно покладено аксіологічний, акмеологічний та праксеологічний підходи. Важливою складовою педагогічних умов автор цілком переконливо вважає потребу удосконалення підготовки викладацького складу в частині деонтології й синергетики як важливих складових сучасного навчального процесу.

У четвертому розділі дисертантом здійснено аналіз нормативно-правового та дидактичного забезпечення формування деонтологічної компетентності фахівців з організації захисту інформації з обмеженим доступом, визначено сутність діяльнo-синергетичної моделі та загальну структуру організаційно-методичної системи формування деонтологічної підготовки фахівців із організації захисту інформації з обмеженим доступом. За основу формування змісту дидактичного забезпечення деонтологічної компетентності фахівців із захисту інформації з обмеженим доступом дисертант цілком обґрунтовано приймає загально-дидактичні принципи, які сучасна педагогічна наука пропонує для формування змісту юридичної освіти, зокрема: науковість, системність, інтегративність, зв'язок теорії з практикою, індивідуалізація тощо.

Для організації навчання здобувачів вищої освіти дисертант обґрунтовано визначив і методи дидактичного забезпечення, серед яких слід

відзначити методи педагогічної взаємодії та педагогічного впливу. Водночас здобувач цілком виправдано зазначає, що головними дидактичним засобом залишаються пристрасне, переконливе, високоморальне слово, його ясність, чіткість і культура, а також особистісні якості викладача, насамперед моральність, професійна підготовленість, особиста вихованість, захопленість професією.

Разом з цим дисертант визначає систему засобів формування у слухачів деонтологічної компетентності. Відповідно до цього слід особливо відмітити запропоновану ним новацію: поряд з традиційними аудіовізуальними засобами використовувати електронні мережі, блоги та журнали для спілкування педагогів зі студентами.

З урахування цих пропозицій дисертантом розроблено струнку виважену та вичерпну організаційно-методичну систему формування деонтологічної компетентності фахівців із організації захисту інформації з обмеженим доступом. В основу цієї системи ним покладено діяльнісно-синергетичну модель формування деонтологічної компетентності, а також педагогічні умови її реалізації. У навчальному процесі з формування деонтологічної компетентності у межах запропонованої дисертантом організаційно-методичної системи ним доцільно визначено мотиваційно-підготовчу, діяльнісно-пошукову та продуктивно-дієву стадії.

Вищевикладене дає підстави стверджувати, що наукові положення, висновки та рекомендації дисертаційного дослідження В. Артемова достатньо обґрунтовані. Однак, слід відзначити, що заявлений у п. 4.2 комплекс дидактичного забезпечення має недостатньо повне теоретичне обґрунтування. Зокрема, бажано було б розкрити методичну результативність застосування у процесі формування деонтологічної компетентності запропонованих блогів, електронних журналів. Також слід вказати на те, що п.3.1. «Принципи формування компетентного співробітника безпекової структури у системі вищих навчальних закладів України» значною мірою має декларативний характер, оскільки в ньому відсутній зв'язок з організаційно-методичною системою, представленою у п. 4.4. Бажано було б відповідно до назви підрозділу показати конкретні елементи таких зв'язків.

3. Достовірність і новизна наукових положень, висновків і рекомендацій

Достовірність наукових положень і висновків, отриманих В. Артемовим, підтверджується даними, наведеними ним у п'ятому розділі дисертації. У цьому розділі автор розкрив сутність процесу експериментальної перевірки, навів результати аналізу рівня володіння студентами деонтологічною компетентністю з організації захисту інформації з обмеженим доступом. За допомогою методів нелінійного шкалювання ним визначено та обґрунтовано критерії сформованості деонтологічної компетентності у студентів вищих навчальних закладів; з використанням критерію Стюдента та здійснено статистичну обробку результатів дослідження.

Разом з цим, отримані у дослідженні результати слід вважати достовірними з огляду на кількість і якість літературних джерел, опрацьованих автором, коректність виконаних дослідницьких процедур, статистичним підтвердженням достовірності отриманих емпіричних даних. Все це робить висновки, теоретичні положення та практичні результати дисертаційної роботи В. Артемова логічними й переконливими.

Наукова новизна проведеного дослідження безперечна, його автором:

- обґрунтовано концептуальні основи формування деонтологічної компетентності фахівців з організації захисту інформації з обмеженим доступом, до яких віднесено використання компетентнісного, діяльнісного, аксіологічного, особистісно-орієнтованого, онтологічного та синергетичного підходів;

- розкрито теоретичні засади формування деонтологічної компетентності фахівців з організації захисту інформації з обмеженим доступом, які базуються на синтезі онтологічного та синергетичного підходів;

- запропоновано діяльнісно-синергетичну модель формування деонтологічної компетентності фахівців з організації захисту інформації з обмеженим доступом на засадах самовдосконалення й самоорганізації;

- розроблено та експериментально підтверджено ефективність організаційно-методичної системи формування деонтологічної компетентності фахівців із захисту інформації з обмеженим доступом;

- визначено критерії та рівні сформованості деонтологічної компетентності майбутніх фахівців із організації захисту інформації;

- удосконалено понятійно-термінологічну базу дослідження та методологію дослідження, яка базується на ідеях онтології та положеннях синергетики, що адекватно відображають процеси самоорганізації й самовдосконалення фахівця з організації захисту інформації з обмеженим доступом;

- подальшого розвитку набула методика формування деонтологічної компетентності майбутніх фахівців з організації захисту інформації з обмеженим доступом.

Отримані результати дослідження відрізняються необхідною науковою новизною, складають цінність для педагогічної науки і практики.

Разом з тим, в дисертації бажано було б:

- у підрозділі 2.2 більш рельєфно відобразити роль попередніх дослідників у становленні онтологічного підходу у педагогіці;

- у підрозділі 5.1 надати обґрунтування використаних тестів і опитувальних листів, наведених у Додатку 1, які можуть становити самостійну наукову цінність для практики;

- у вступі та у висновках доцільно було б більш чітко назвати визначені теоретичні та методичні основи формування деонтологічної компетентності майбутніх фахівців з організації захисту інформації з обмеженим доступом;

- в роботі досить багато приділено уваги розробці діяльнісно-синергетичної моделі формування деонтологічної компетентності майбутніх

фахівців з організації захисту інформації з обмеженим доступом і не досить чітко визначено її місце та роль у запропонованій організаційно-методичній системі їх навчання.

4. Повнота викладу наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, в опублікованих працях

Опубліковані автором наукові праці (всього 55 публікацій, серед яких 1 монографія, 1 підручник, 1 курс лекцій, 4 навчальні посібники, 25 статей у наукових фахових виданнях, у тому числі 4 статті у зарубіжних виданнях) достатньо повно презентують отримані в дослідженні результати, які були також апробовані на 12 наукових та науково-практичних конференціях різних рівнів.

Автореферат відповідає змісту та структурі дисертації, дає чітке уявлення про її специфіку та отримані автором результати.

5. Висновок про відповідність дисертації встановленим вимогам.

Дисертаційна робота Артемова Володимира Юрійовича є завершеною, самостійно виконаною науковою працею, що має вагомим теоретичне і прикладне значення. На підставі виконаних досліджень і розробок автором здійснено комплексне вирішення важливого науково-практичного завдання формування деонтологічної компетентності фахівців із організації захисту інформації з обмеженим доступом.

Дисертаційна робота «**Теоретичні та методичні основи формування деонтологічної компетентності фахівців із організації захисту інформації з обмеженим доступом**» заслуговує позитивної оцінки, відповідає вимогам «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника» (пп. 9, 11, 12) та іншим інструктивним вимогам щодо докторських дисертацій, а її автор – Артемов Володимир Юрійович – заслуговує присудження наукового ступеня доктора педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент:

завідувач кафедри педагогіки і методики технологічної та професійної освіти ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет», доктор педагогічних наук, професор

 - В.В. Стешенко

Підпис В.В. Стешенка засвідчую:

Начальник відділу кадрів

Є.С. Силін